

ECONOMICUL ȘI POLITICUL ÎN EPOCA DICTATURII PROLETARIATULUI

Cu prilejul celei de-a doua aniversări a Puterii sovietice îmi propusesem să scriu o mică broșură pe tema indicată în titlul de mai sus. Dar, prins de iureșul muncii zilnice, nu am reușit pînă acum decît să pregătesc într-o formă preliminară unele părți răzlețe*. De aceea m-am hotărît să încerc a expune pe scurt, într-o formă rezumată, ideile cele mai esențiale, după părerea mea, în legătură cu această chestiune. Firește, caracterul rezumativ al expunerii prezintă multe inconveniente și neajunsuri. Dar poate că un mic articol de revistă îmi va permite totuși să ating un țel modest : să formulez datele problemei și să ofer o bază pentru discutarea ei de către comuniști din diferite țări.

1

Teoreticește este neîndoielnic că între capitalism și comunism se află o anumită perioadă de tranziție. Această perioadă nu poate să nu întrunească trăsături sau caracteristici ale amînduror acestor formațiuni social-economice. Această perioadă de tranziție nu poate să nu fie o perioadă de luptă între capitalismul muribund și comunismul care se naște, sau, cu alte cuvinte, între capitalismul învins, dar încă nedesființat, și comunismul deja născut, dar încă foarte slab.

Nu numai pentru un marxist, ci pentru orice om cult care cunoaște cît de cît teoria dezvoltării, necesitatea unei

* Vezi volumul de față, p. 263—272, 463—471. — *Nota red.*

Întregi epoci istorice avînd aceste trăsături de perioadă de tranziție trebuie să fie de la sine înțeleasă. Și totuși toate considerațiile pe tema trecerii la socialism pe care le auzim din partea reprezentanților contemporani ai democrației mic-burgheze (și printre aceștia, în pofida etichetei lor pretins socialiste, se numără toți reprezentanții Internaționalei a II-a, inclusiv oameni ca MacDonald și Jean Longuet, Kautsky și Friedrich Adler) se caracterizează printr-o totală uitare a acestui adevăr atît de evident. E în firea democraților mic-burghezi să deteste lupta de clasă, să viseze la posibilitatea de a o evita, să fie animați de tendința de a atenua și concilia, de a toci colțurile ascuțite. De aceea, asemenea democrați ori nici nu vor să audă de recunoașterea necesității unei întregi perioade istorice de tranziție de la capitalism la comunism, ori se consideră chemați să născocescă planuri de conciliere a celor două forțe aflate în luptă, în loc să conducă lupta uneia dintre ele.

2

În comparație cu țările avansate, în Rusia dictatura proletariatului trebuie în mod necesar să se distingă prin unele particularități, datorită stării foarte înapoiate și caracterului mic-burghez al țării noastre. Dar principalele forțe — și principalele forme de economie socială — sînt în Rusia aceleași ca în orice țară capitalistă, așa încît aceste particularități în nici un caz nu pot afecta esențialul.

Aceste principale forme de economie socială sînt capitalismul, mica producție de mărfuri și comunismul, iar forțele principale sînt burghezia, mica burghezie (în special țărănimea) și proletariatul.

În epoca dictaturii proletariatului, economia Rusiei înfățișează tabloul luptei dintre munca unită pe baze comuniste — în cadrul unic al unui stat imens —, aflată la primii săi pași, de o parte, iar de altă parte, mica producție de mărfuri și rămășițele de capitalism, ca și capitalismul ce reînvie pe baza acestei mici producții.

În Rusia munca este unită pe baze comuniste, în primul rînd în măsura în care proprietatea privată asupra mijloa-

celor de producție a fost desființată, în al doilea rînd în măsura în care puterea de stat proletară organizează — pe scara întregii țări — marea producție pe pămîntul statului și în întreprinderile de stat, repartizează forța de muncă între diferitele ramuri și întreprinderi economice și distribuie oamenilor muncii cantități masive de bunuri de consum aparținînd statului.

Noi vorbim despre „primii pași“ ai comunismului în Rusia (cum se spune și în programul partidului nostru, adoptat în martie 1919), deoarece toate aceste condiții sînt realizate la noi numai în parte, sau, cu alte cuvinte, realizarea acestor condiții se află abia în stadiul inițial. Dintr-o dată, dintr-o singură lovitură revoluționară s-a făcut ceea ce în genere se poate face dintr-o dată ; astfel, de pildă, chiar în prima zi a dictaturii proletariatului, la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, a fost desființată proprietatea privată asupra pămîntului, fără despăgubiri pentru marii proprietari, — au fost expropriați marii proprietari de pămînt. În decurs de cîteva luni au fost expropriați, tot fără despăgubiri, aproape toți marii capitaliști, proprietarii de fabrici, uzine, societăți pe acțiuni, bănci, căi ferate etc. Organizarea de către stat a marii producții în industrie, trecerea de la „controlul muncitoresc“ la „conducerea de către muncitori“ a fabricilor, uzinelor, căilor ferate, — toate acestea au și fost îmfăptuite în linii mari, esențiale ; în agricultură însă ne aflăm în această privință abia la primele începuturi („gospodăriile sovietice“ — mari gospodării organizate de statul muncitoresc pe pămîntul statului). Tot la primele începuturi se află și organizarea diferitelor forme de întovărășire a micilor agricultori, ca trecere de la agricultura bazată pe mica gospodărie producătoare de mărfuri la agricultura comunistă *. Același lucru trebuie spus și despre organizarea de către stat a distribuirii produselor în locul comerțului particular, adică colectarea și aducerea de către stat a cerealelor la orașe și a produselor industriale la sate. Vom

* Numărul „gospodăriilor sovietice“ și al „comunelor agricole“ din Rusia Sovietică este de aproximativ 3 536 și 1 961 ; numărul artelurilor agricole se ridică la 3 696. Direcția centrală de statistică efectuează în momentul de față un recensămînt al tuturor gospodăriilor sovietice și comunelor agricole. Primele rezultate vor fi cunoscute în noiembrie 1919.

da mai jos datele statistice de care dispunem în această privință.

Economia țărănească continuă să rămână mică producție de mărfuri. Aici avem de-a face cu o bază extraordinar de largă — și cu rădăcini foarte adânci și trainice — a capitalismului. Pe această bază capitalismul se menține și reînvie — în luptă crâncenă împotriva comunismului. Formele acestei lupte sînt: comerțul cu desaga și specula, îndreptate împotriva colectării de către stat a cerealelor (ca și a altor produse) și în genere împotriva distribuirii de către stat a produselor.

3

Pentru a ilustra aceste teze teoretice abstracte, vom cita unele date concrete.

Potrivit datelor Comisariatului poporului pentru aprovizionare, în perioada 1 august 1917—1 august 1918 statul nostru a colectat circa 30 000 000 de puduri. În anul următor, circa 110 000 000 de puduri. În primele trei luni ale campaniei următoare (1919—1920), colectările de cereale vor atinge, pe cît se pare, cifra de aproape 45 000 000 de puduri, față de 37 000 000 de puduri în lunile corespunzătoare (august-octombrie) ale anului 1918.

Cifrele acestea denotă limpede o îmbunătățire lentă, dar sigură a situației, în sensul victoriei comunismului asupra capitalismului. Această îmbunătățire se obține în pofida nemaiauzitelor greutăți provocate de războiul civil, pe care capitaliștii ruși și străini îl organizează cu încordarea tuturor forțelor celor mai puternice state din lume.

De aceea, oricîte minciuni și calomnii ar debita burghezii tuturor țărilor și complicii lor direcți sau camuflați („socialiștii“ din Internaționala a II-a), un lucru rămîne neîndoielnic: din punctul de vedere al problemei economice fundamentale a dictaturii proletariatului, victoria comunismului asupra capitalismului este asigurată la noi. Tocmai de aceea tună și fulgeră burghezia întregii lumi împotriva bolșevismului, tocmai de aceea organizează ea invazii militare, comploturi etc. împotriva bolșevicilor,

pentru că își dă foarte bine seama de inevitabilitatea victoriei noastre în opera de reconstruire a economiei sociale, dacă nu vom fi striviți cu forța armelor. Și ea nu izbuște să ne strivească pe această cale.

Din următoarele cifre totalizatoare se poate vedea în ce măsură am reușit să învingem capitalismul în scurtul răgaz care ne-a fost dat și în condițiile nemaiauzit de grele în care am fost nevoiți să acționăm. Direcția centrală de statistică a pregătit recent pentru tipar datele referitoare la producția și consumul de cereale nu în întreaga Rusie Sovietică, ci numai în 26 de gubernii ale ei.

Iată cifrele respective :

26 gubernii ale Rusiei Sovietice	Populația (în milioane)	Producția de cereale (fără să- mință și nutreț) (în mil. de pud.)	Au furnizat cereale		Cantitatea totală a cerealelor puse la dispoziția populației (în mil. de puduri)	Consu- mul de cereale pe cap de locu- itor (în puduri)
			Comisa- riatul aprovi- zionării	desă- garii		
			(în mil. de puduri)			
Gubernii producătoare	Orașe 4,4	—	20,9	20,6	41,5	9,5
	Sate 28,6	625,4	—	—	481,8	16,9
Gubernii consumatoare	Orașe 5,9	—	20,0	20,0	40,0	6,8
	Sate 13,8	114,0	12,1	27,8	151,4	11,0
Total (26 gub.)	52,7	739,4	53,0	68,4	714,7	13,6

Prin urmare, aproximativ jumătate din întreaga cantitate de cereale o furnizează orașelor Comisariatul aprovizionării, iar cealaltă jumătate — desăgarii. Această proporție a fost stabilită printr-o anchetă riguroasă făcută în 1918 cu privire la alimentația muncitorilor de la orașe, anchetă care a arătat totodată că, pentru cerealele furnizate de stat, muncitorul plătește de *nouă ori mai puțin* decât pentru cele furnizate de desăgarii. Prețul de speculă al cerealelor este de *zece ori* mai ridicat decât prețul de

stat. Așa reiese din studierea minuțioasă a bugetelor de familie ale muncitorilor.

4

Examineate mai îndeaproape, datele de mai sus ne oferă un material precis, care ilustrează toate trăsăturile esențiale ale economiei actuale a Rusiei.

Oamenii muncii au fost eliberați de sub jugul asupritorilor și exploatatorilor lor seculari — moșierii și capitaliștii. Acest pas înainte pe calea spre libertate reală și egalitate reală, pas fără precedent în lume prin măreția, amploarea și rapiditatea lui, este ignorat de partizanii burgheziei (inclusiv democrații mic-burghezi), care vorbesc despre libertate și egalitate în sensul democrației parlamentare burgheze, denumind-o pe aceasta, într-un mod vădit fals, „democrație“ în general sau „democrație pură“ (Kautsky).

Pe oamenii muncii îi interesează însă tocmai egalitatea reală, libertatea reală (libertatea de a nu fi sub jugul moșierilor și capitaliștilor), și de aceea sprijină cu atâta fermitate Puterea Sovietelor.

În țara noastră, în care majoritatea covârșitoare o formează populația țărănească, cei care au câștigat primii, care au câștigat cel mai mult și dintr-o dată de pe urma dictaturii proletariatului au fost țărani în general. Sub moșieri și capitaliști, țăranul flămânzea în Rusia. Niciodată încă, în tot cursul îndelungatelor secole ale istoriei noastre, țăranul n-a avut posibilitatea să muncească pentru sine; el flămânzea în timp ce furniza capitaliștilor sute de milioane de puduri de cereale, spre a fi trimise la orașe și în străinătate. În anii dictaturii proletariatului țăranul a căpătat pentru prima oară posibilitatea de a munci pentru sine și de a se hrăni mai bine ca orașeanul. Pentru prima oară vede țăranul o libertate reală: libertatea de a-și mânca pîinea muncită de el, libertatea de a nu flămânzi. Iar la repartizarea pămînturilor a fost adoptat, precum se știe, criteriul egalității maxime: în marea majoritate a cazurilor, țărani își împart pămîntul „după numărul gurilor“.

Socialismul înseamnă desființarea claselor.

Pentru a desființa clasele trebuie, în primul rînd, dobîrîta puterea moșierilor și a capitaliștilor. Această parte a sarcinii noi am îndeplinit-o, dar e numai o parte a ei, și nu cea mai anevoioasă. Pentru a desființa clasele trebuie, în al doilea rînd, să desființezi deosebirea dintre muncitori și țărani, să-i faci pe *toți lucrători*. Asta nu se poate face dintr-o dată. Asta este o sarcină incomparabil mai grea și, prin forța lucrurilor, de lungă durată. Ea nu poate fi îndeplinită prin doborîrea unei clase sau alteia. Ea poate fi îndeplinită numai printr-o reconstruire a întregii economii sociale, prin trecerea de la mica gospodărie producătoare de mărfuri, individuală, izolată, la marea gospodărie obștească. Această trecere este prin forța lucrurilor extrem de îndelungată. Această trecere nu poate fi decît încetinită și îngreuiată de măsuri legislative și administrative pripite și imprudente. Ea poate fi grăbită numai acordîndu-se țăranilor un ajutor care să le dea posibilitatea de a îmbunătăți pe scară uriașă întreaga tehnică agricolă, de a o transforma din temelii.

Pentru a îndeplini partea a doua, și cea mai grea, a sarcinii, proletariatul, după ce a învins burghezia, trebuie să promoveze neabătut următoarea linie fundamentală în politica sa față de țărănime, și anume: el trebuie să facă deosebire, să facă o delimitare între țăranul muncitor și țăranul proprietar, între țăranul muncitor și țăranul negustor, între țăranul muncitor și țăranul speculant.

În această delimitare rezidă *toată esența* socialismului.

Și nu e de mirare că cei care sînt socialiști în vorbe și democrați mic-burghezi în fapte (Martovii și Cernovii, Kautsky & Co.) nu pricep această esență a socialismului.

Această delimitare este foarte anevoioasă, căci în viața reală toate însușirile „țăranului“, oricît de diferite și oricît de contradictorii ar fi ele, sînt contopite într-un tot unic. Și totuși această delimitare este posibilă, și nu numai că e posibilă, ci decurge inevitabil din condițiile gospodăriei țărănești și ale vieții țărănești. Secole de-a rîndul țăranul muncitor a fost asuprit de moșieri, de capitaliști, de negustori, de speculanți și de statul *lor*, chiar și în

cele mai democratice republici burgheze. De-a lungul secolelor de asuprire țăranul muncitor a cultivat în el ură și dușmănie față de acești asupritori și exploataatori, și această „educație“ în spiritul urii pe care i-a dat-o viața îl *determină* pe acest țăran să caute alianța cu muncitorul împotriva capitalistului, împotriva speculantului, împotriva negustorului. În același timp însă, condițiile economice, condițiile gospodăriei producătoare de mărfuri, fac în mod inevitabil din țăran (nu întotdeauna, dar în marea majoritate a cazurilor) un negustor și un speculant.

Datele statistice pe care le-am reprodus mai sus ne arată în chip grăitor deosebirea dintre țăranul muncitor și țăranul speculant. Țăranul care în 1918—1919 a dat muncitorilor flămânzi de la orașe 40 000 000 de puduri de cereale la prețurile fixate de stat, prin mijlocirea organelor statului, cu toate lipsurile acestor organe, lipsuri de care guvernul muncitoresc este perfect conștient, dar care nu pot fi înlăturate în prima perioadă a trecerii la socialism, — acest țăran este un țăran muncitor, tovarăș egal în drepturi al muncitorului socialist, cel mai de nădejde aliat al său, frate cu el în lupta împotriva jugului capitalului. Dar țăranul care, profitând de nevoia și de foamea muncitorului de la oraș, a vândut pe sub mână 40 000 000 de puduri de cereale la un preț de zece ori mai mare decât cel oficial, înșelând statul, stimulând și generând pretutindeni înșelăciunea, jaful și fraudă, — acest țăran este un speculant, un aliat al capitalistului, este dușmanul de clasă al muncitorului, este un exploataator. Căci a avea surplusuri de cereale strânse de pe pământul statului cu unelte la a căror creare a fost depusă într-un fel sau altul nu numai munca țăranului, ci și aceea a muncitorului etc., a avea surplusuri de cereale și a face speculă cu ele înseamnă a fi un exploataator al muncitorului flămând.

Voi călcați în picioare libertatea, egalitatea, democrația — ni se strigă din toate părțile, reproșându-ni-se inegalitatea dintre muncitor și țăran în Constituția noastră, dizolvarea Adunării constituante, ridicarea silită a surplusurilor de cereale etc. Noi răspundem: n-a fost stat pe lume care să fi făcut atât de mult pentru înlăturarea inegalității în fapt, a nelibertății în fapt de care țăranul

muncitor a suferit de-a lungul veacurilor. Dar egalitatea cu țaranul speculant nu o vom admite niciodată, după cum nu vom recunoaște „egalitatea“ între exploatator și exploatat, între sătul și flămînd, nici „libertatea“ celui dintîi de a-l jefui pe cel de-al doilea. Iar pe acei oameni culți care nu vor să înțeleagă această deosebire îi vom trata la fel ca pe albgardiști, indiferent de faptul că-și zic democrați, socialiști, internaționaliști, sau că se numesc Kautsky, Cernov sau Martov.

5

Socialismul înseamnă desființarea claselor. Pentru această desființare dictatura proletariatului a făcut tot ce i-a stat în putință. Dar clasele nu pot fi desființate dintr-o dată.

Clasele *au rămas și vor rămîne* în cursul epocii dictaturii proletariatului. Dictatura nu va mai fi necesară atunci cînd vor dispărea clasele. Ele nu vor dispărea fără dictatura proletariatului.

Clasele au rămas, dar *fiecare* dintre ele a suferit schimbări în epoca dictaturii proletariatului; s-au schimbat, de asemenea, relațiile dintre ele. Lupta de clasă nu dispăre în epoca dictaturii proletariatului; ea îmbracă doar alte forme.

În condițiile capitalismului, proletariatul a fost o clasă asuprită, lipsită de orice proprietate asupra mijloacelor de producție, singura clasă direct și în întregime opusă burgheziei și, de aceea, singura capabilă de a fi revoluționară pînă la capăt. Doborînd burghezia și cucerind puterea politică, proletariatul a devenit clasă *dominantă*; el deține puterea de stat, dispune de mijloacele de producție deja socializate, conduce elementele și clasele intermediare, șovăielnice, reprimă împotrivirea sporită a exploatatorilor. Toate acestea sînt sarcini *speciale* ale luptei de clasă, sarcini pe care înainte proletariatul nu și le punea și nici nu și le putea pune.

Clasa exploatatorilor, a moșierilor și capitaliștilor, n-a dispărut și nu poate să dispară dintr-o dată în epoca dictaturii proletariatului. Exploatatorii sînt înfrinți, dar nu și nimiciți. Le-a rămas baza internațională, capitalul

internațional, a cărui sucursală o constituie ei. Le-au rămas, în parte, unele mijloace de producție, le-au rămas bani, le-au rămas vaste legături sociale. Energia împotrivirii lor a sporit de sute și de mii de ori tocmai datorită înfrîngerii suferite. „Arta“ conducerii de stat, militare și economice le asigură o foarte mare superioritate, așa încît însemnătatea lor este incomparabil mai mare decît ponderea pe care o au în numărul total al populației. Lupta de clasă pe care exploatorii doborîți o duc împotriva avangăzii victorioase a maselor exploatare, adică împotriva proletariatului, a devenit incomparabil mai înverșunată. Și nici nu se poate altfel, dacă vorbim de revoluție și dacă (spre deosebire de toți eroii Internaționalei a II-a) nu substituim acestei noțiuni iluzii reformiste.

În sfîrșit, țărănimea, ca și întreaga mică burghezie în general, ocupă și în perioada dictaturii proletariatului o poziție de mijloc intermediară: pe de o parte, ea constituie o masă destul de însemnată (iar în înapoiata Rusie, o masă enormă) de oameni ai muncii, unită prin interesul comun al celor ce muncesc de a se elibera de sub jugul moșierului și al capitalistului, iar pe de altă parte această masă e formată din mici producători izolați, din mici proprietari și negustori. Această poziție economică generează în mod inevitabil oscilări între proletariat și burghezie. Iar în condițiile ascuțirii luptei dintre aceste două clase, în condițiile transformării extrem de radicale a tuturor relațiilor sociale și dat fiind că tocmai țărani și micii burghezi în general se despart cel mai greu de rînduile vechi, rutinare, rămase din bătrîni, e firesc și inevitabil să observăm la ei treceri dintr-o tabără într-alta, oscilări, cotituri, șovăieli etc.

Sarcina proletariatului față de această clasă sau față de aceste elemente sociale este aceea de a le conduce, de a lupta pentru influență asupra lor. Să ducă după sine elementele șovăielnice, nestatornice — iată ce trebuie să facă proletariatul.

Punînd față în față principalele forțe sau clase și relațiile dintre ele, modificate de dictatura proletariatului, vom vedea ce crasă ineptie teoretică, ce mostră de obtuzitate este ideea curentă, mic-burgheză despre posibilitatea

trecerii la socialism „prin democrație” în general, idee pe care o întâlnim la toți reprezentanții Internaționalei a II-a. La baza acestei erori stă prejudecata, moștenită de la burghezie, că „democrația” ar avea un conținut absolut, în afara claselor. În realitate însă, democrația trece și ea într-o fază cu totul nouă în epoca dictaturii proletariatului, iar lupta de clasă se ridică pe o treaptă mai înaltă, subordonându-și toate formele de orice fel.

Frazele generale despre libertate, egalitate, democrație echivalează în fapt cu repetarea mecanică a unor noțiuni care constituie o reflectare a relațiilor proprii producției de mărfuri. A încerca să rezolvi prin aceste fraze generale sarcinile concrete ale dictaturii proletariatului înseamnă a trece, pe toată linia, pe pozițiile teoretice, principiale ale burgheziei. Din punctul de vedere al proletariatului, problema se pune numai așa: eliberare de sub asuprirea cărei clase? egalitate între care clase? democrație pe terenul proprietății private sau pe terenul luptei pentru desființarea proprietății private? etc.

Engels a explicat de mult, în „Anti-Dühring”, că noțiunea de egalitate, fiind dedusă din relațiile producției de mărfuri, se transformă într-o prejudecată dacă prin egalitate înțelegem altceva decât *desființarea claselor*¹¹¹. Acest adevăr elementar cu privire la deosebirea dintre noțiunea burghezo-democratică de egalitate și cea socialistă este mereu dat uitării. Dar dacă nu ignorăm acest adevăr, devine evident că, doborând burghezia, proletariatul face pasul cel mai hotărât pe calea desființării claselor și că, pentru a duce la capăt această desființare, proletariatul trebuie să-și continue lupta de clasă, folosind aparatul puterii de stat și întrebunțând diferite metode de luptă, de înrăurire, de acțiune față de burghezia doborâtă și față de mica burghezie șovăielnică.

(Va urma ¹¹².)

30. X. 1919

„Pravda” nr. 250
și „Izvestiia C.E.C. din Rusia”
nr. 250 din 7 noiembrie 1919
Semnat: N. Lenin

Se tipărește după manuscris